

HADTÖRTÉNELMI APRÓSÁGOK.

GY MAGYAR KATONA-CSALÁD a mult század elején. Réte *Zámbory Imre*, több tekintetes nemes vármegyéek táblabírája s a kassai vidék substitutus provincialis commissarius 1822 Szt.-Mihály hava 16-án elhalá lozván, özvegét, született *Váradí Fekete Czeceziliát* nagy szegénységben hagyta. Az egykor jómódú család elszegényedésére megható világot vet az a kérvény, melyet az özveg *«ó császári királyi Felségénél» «resolválandó pensió»* kieszközléseért 1822 december 2-án Abauj vármegye rendeihez beadott.

«Bölcsen méltóztatnak a tettes Karok és Rendek tudni mindazt — írja Zámboryné — hogy négy jól termett fiakat nem csak költséges iskolákban nevelvén ki, hanem egyről egyig mind a négyet a haza és király fegyveres szolgálatjába oly szerencsétlen időkben adván, mikor a papiros pénz becsének megcsökkenése és a vásárlandó dolgok árának rendkívül való felemelkedése miatt el kellett minden iparkodásaik mellett is szegényedni mindazoknak, valakik készpénzből voltak kéntelenek élni. Mindazt is, hogy négy fiúnak, mindaddig még, nevezetesen János a Császár nevét viselő magyar regementnél kadéttól hadnagyi, József az úgynevezett Vidrunkel magyar gyalog regementben hasonlóképen kadéttól szintúgy hadnagyi, László a Simsen gyalogoknál hasonlóképen kadéttól zászlótartói, Ferencz pedig a Kóburg ulánusoknál strázsamesteri hivatalokig mehettek zulággal, s tisztességeikhez illő, még pedig az igen hosszas és véres háborúk miatt rendkívül gyakorlati equipirunggal tartani még a legtehetősebb szüléknek is nem kevés gondot adott; s így csudálni sem lehet, hogy férjem nemcsak maga saját ősi javainak elidegenítésére szorult, hanem több más terhekbe is keveredett.

Ezen csupán csak magában és már a mi tehetségünket haladó terheket tetézte még az is, hogy Istenben elnyugodott férjem 1806-iktól egész haláláig csupán csak papiros pénzbeli 500 forintok mellett

viselvén itten provinciális hivatalt, s annál fogva Kassán kénytelenített-ven lakni, már ez csak maga is a hivatalból bejövő jövedelmet elnyelvén: az én allaturáimból, s ősi vagyonomból kellett a ház egyéb szükségeinek pótolódni. Innen következett az, hogy nem csak a kész conventionális arany és ezüst pénzben is számosabb ezerekre menő allaturámat is egészen elnyelték a házi szükségek, hanem azonfelül a férjemnek még olyan transactióit is, s kötelezéseit is voltam kénytelen consubscribálni, melyek ha birói foglalás által vivődnének teljesezésbe, bizonyosan nem fog maradni csak annyim is, a hol utolsó öregségemben fejem meghajthassam.

Tekéntetes Nemes Vármegye! Tettes Karok és Rendek!! Az édes atyámnak néhai nagyváradi Fekete György úrnak példájából még gyenge gyermek koromban tanultam panaszok nélkül szenvedni. A Siskovits regementnek őbestere vala ez, s jól lehet a bal szemét golyóbis által vesztette, ezenkívül mind a két karja által volt löve, a bal oldalába lőtt golyóbist pedig egész a koporsójáig hordozta, panaszokra mindazonáltal minden nyomorúsága mellett sem ömlődözött.

Én gyermekeimben kívántam az atyámat követni. János a legidősebbik fiam annyira össze van mint huszárhadnagy vagdalva és lövöldözve, hogy azok miatt fiatal létére is a regementtől a Garnizomba tevődött által. A másik fiam László szintűgy az ellenség fegyvere által Drezda alatt végezte fiatal és nagyobb reménységeket ígérő életét. Ezek a szerencsétlenségek édes anyai könyeket sajtoltak ugyan szemeimből, de a szájjamból panaszt nem. . .

Boldog emlékezetű férjemnek anyjáról való nagyatyja báró Joanelli Silvester magát nemcsak azzal, hogy Selmezbányán Kammérgráf vala, hanem azzal is érdemessé tette, hogy az annakelőtte itt még tudva nem volt aranyfestés módját ő hozta be a birodalomba: és a successionalis nagy háborúban magát azzal tette igen nevezetessé, hogy tetemes vagyonaiból maga mindennapi szükségeire alig hagyott valamit, a mit rész szerént kész pénzben, rész szerént lovakban, s egyéb hadi dolgokban a haza oltárára fel nem áldozott volna.

Nem tudjuk ugyan, hogy Zámboyné kérvénye a kívánt eredménnyel járt-e, nem lehet azonban kétségünk aziránt, hogy e nemes szívű asszony, kinek atyja vitéz őbest, fiai képzett és bátor katonák voltak, kik közül egyik hősi halálát ott lelta a csatatéren, s ki vagyonának legnagyobb részét katona fiai nevelésére fordította, kérése az akkori legfőbb hadurnál meghallgatásra talált.¹

¹ A kérvény eredetije dr. Szendrei János gyűjteményében.

Hadifoglyok Konstantinápolyban az 1788-iki hadjárat után. Fenyvessy zászlótartó, a ki az Orosz regimentben szolgált, az 1788-iki hadjáratban török fogságba esvén, a konstantinápolyi Bagnóban összeírta szerencsétlen rabtársait, a kiknek száma az ezret meghaladta. Fenyvessy szerint a Császár-huszárok közül öten estek török kézbe, a kik az összeírás alkalmával (1789 június) még mind éltek. A Wurmser-huszárok közül egy lett rab, az is meghalt. A Gréven-huszárok közül egy legény esett fogságba s ugyanitt meghalt. Az Erdődy-huszárok közül egy tiszt került az ellenség kezébe. A Toskána-huszárok közül nyolcz fogoly volt, de azoknak ketteje meghalt, egy pedig a gályára küldetett. A Székely-huszárok közül négy fogoly volt, kettő élt, kettő meghalt. A Württemberg dragonyosai közül egy élt, három meghalt. A Kinsky ulánusai közül egy rab, egy meghalt, egy hajóra küldetett. Modena könnyű lovas regimentjéből egy s a Levenér könnyű lovas regimentből kettő esett fogságba.

A magyar gyalog regimentekből igen sokan sínylettek Konstantinápolyban s jelentékeny volt az elhalálozott foglyok száma is. A De Vins regimentjéből 33-an éltek, 33-an meghaltak s 5-en hajóra adattak. Az Oroszéból éltek egy főtiszten kívül 21-en, meghaltak 20-an és 6-an hajóra adattak. Az Alvinczyéből 7-en éltek, 5-en meghaltak és ketten hajóra adattak. A Gyulay Ferencz, utóbb Splényi regimentjéből egy fogatott el. Az Eszterházy Miklóséból 7-en éltek, 8-an meghaltak. A Nádasdyéből 3-an éltek, kiknek egyike főtiszt volt s ketten meghaltak. Ferdinánd főherczeg regimentjéből egy élt s egy hajóra adatott. A Károlyiéből három rab esett, a kik mind éltek. A Pálffy Jánoséból egy volt, az is hajóra adatott. Az Eszterházy Antaléból három rab volt s mind meghaltak. Az első székely regimentből 26-an éltek, kiknek hárma főtiszt volt, 14-en meghaltak s egy hajóra adatott. A második székely regimentből 76-an éltek, köztük öt főtiszt, 97-en meghaltak. Az első oláh regimentből hárman raboskodtak s 16-an elhaltak. Az oláh illyriai regimentből 41-en életben voltak, köztük egy főtiszt, 96-an meghaltak és ketten hajóra adattak.

A német gyalog regimentekből fogságba estek: a Császár regimentjéből egy, az is meghalt. Lacyéből ugyancsak egy. A Durlachéból 98-an éltek, 31-en meghaltak és 23-an hajóra adattak. A Terzyéből 10-en raboskodtak, 10-en meghaltak s 5-en hajóra adattak. A Pellegriiniéből négy élt, egy meghalt. A Brechavilleéből, kiket a veteráni barlangnál fogdostak el, 21-en éltek, köztük egy főtiszt, 18-an meghaltak és 6-an hajóra adattak. A Reiskyéből 60-an éltek, kiknek ketteje főtiszt, 58-an meghaltak és 12-en hajóra adattak. A Steinéből

5 került a Bagnóba s mind az 5 meghalt. A *Lattermannéből* 3-an éltek, 4-en meghaltak. A *Thunéből* egy, az is meghalt, a *Belgiojosoéból* szintén. A *Preiséből* és a *Pallaviciniéből* egy-egy. A *Wolfenbütteléből* egy élt, 3 meghalt, egy hajóra adatott. A *D'Altonéból* egy élt, egy meghalt, egy hajóra adatott. A *Cahlenbergéből* kettő, a kik meghaltak. A toskánai *Károlyéból* egy, *Kawnitzéből* ugyancsak egy.

Egyéb regementekből: az *első pattantyus regementből* kettő élt, egy meghalt. A *harmadik pattantyus regementből* egy lett rabbá. A *vadászok* közül egy esett török kézbe s ugyanott meghalt. A *szubad seregbeliek* közül 33-an éltek, 22-en meghaltak s 6-an hajóra adattak. A *föld népe* közül elfogattak 78-an, kik közül már csak 38-an éltek. Elfogtak végül egy seborvost is, de ez szintén meghalt. A Konstantinápolyban levő rabok száma tehát összesen 1030 volt.¹

Magyar huszárok francia szolgálatban 1693-ban.

A francziák első huszárezredeiket magyar huszárokból toborozták. Öltözetük és felszerelésük csaknem érintetlen megmaradt, csupán kucsmájuk elején viselték a francia királyi liliomot.

Egykorú képük után készült ritka rézmetszetű ábrázolásukat *Guerard Nicolas* rajza és *Leopold József Frigyes* metszésében mutatjuk be.

Öltözetük prémes kucsma, elől kiemelkedő részén a francia liliommal s oldalt tollforgóval. A kurta s elől zsinörgombolós dolmányt keskeny öv szorítja. A szűk magyar nadrág fent salaváris és hosszúszerű csizmába van húzva. A dolmány fölé zsinóros mente van húzva s e fölé farkaskaczagány vetve. Fegyverük: gyengén görbülő pengéjű és keresztvasas markolatú szablya és a nyeregkápába akasztott csatabárd. A ló takarója szintén farkasbőr. Vágtatás közben szablyájuk hegyére tűzve az ellenség levágott fejét viszik.

A metszet alatt a következő érdekes magyarázatot olvassuk:

Die königliche Hussaren. Dieses Regiment ist erst seither 1693 in Frankreich aufgerichtet worden, und seind sie von den keyserlichen Hussaren nicht viel, ausgenommen an ihren Kappen, woran sie eine Lilie führen, unterschieden. Sie bedienen sich einer Wolffshaut an statt dess Mantels, und führen eine Axt am Sattel. reiten auch kurtz in den Steigbüglen damit sie netlichen im wehrenden Treffen dariñen aufstehen, und desto besser auf den Feind hinzu kommen

¹ *Hadi és más nevezetes történetek.* Első szakasz. Bétsben, 1789. 108—112. ll.

könen, ihm das Haut abzuhaue: als worzu sie trefflich geschickt u. behend seind.

Mint látjuk, a huszárok hadviselési módjára nézve különösen kiemeli, hogy igen kurta kengyelszárral lovagolnak, hogy a nyeregben felállhassanak s így vágásuknak nagyobb súlya lévén, az ellenség fejét levághassák — a miben mesterek.¹

¹ A külföldi s különösen a francia huszárezredekben a magyar huszárok szerepét tárgyalják: *Choppin H. Capitaine. Les Hussards. Les vieux Régiments 1692—1792. Illustrations de M. de Fonrémis. Berger-Leorault & Cie, Éditeurs, Paris. 1898. Folio.* — *L. Fallou: Nos Hussards. 1902. Paris. Folio.*

Magyar huszárok francia szolgálatban 1693-ban.